

безопасности и обороны Украины: Президент Украины; Указ, Положение от 22.01.2002 № 63/2002 [Электронный ресурс] // Официальный сайт Верховной Рады Украины: Законодательство Украины. – Режим доступа: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/63/2002>

5. О решении Совета национальной безопасности и обороны Украины от 29 декабря 2016 года «О доктрине информационной безопасности Украины»: Президент Украины; Указ, Доктрина от 25.02.2017 № 47/2017 [Электронный ресурс] // Официальный сайт Верховной Рады Украины: Законодательство Украины. – Режим доступа: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/47/2017>

Йдеться про правове регулювання інформаційних процесів в Україні.

Ключові слова: *інформаційна власність, правовий захист, правові аспекти.*

This thesis outlines the legal regulation of informational processes in Ukraine.

Keywords: *Information property, legal defense, legal aspects.*

УДК 32.019.5 (100)

Д.Д. Татакі, О.О. Татакі

ІНФРАСТРУКТУРА ІНФОРМАЦІЙНО-ІДЕОЛОГІЧНОЇ АГРЕСІЇ

Розглянуто визначення агресії у міжнародно-правових актах та варіанти розширення цього поняття за рахунок інформаційної агресії. Проаналізовано досвід використання електронних ЗМІ та Інтернету для дестабілізації держав. Визначено інфраструктурні передумови інформаційно-ідеологічної агресії.

Ключові слова: *агресія, інформаційно-ідеологічна агресія, ідеологічний вплив*

Визначення терміну «агресія» міститься в документах ООН. Генеральна Асамблея, виходячи з того що однією з цілей Організації Об'єднаних Націй є підтримання міжнародного миру та безпеки й прийняття ефективних колективних заходів для попередження та

усунення загрози миру й придушення актів агресії та інших порушень миру, резолюцією 3314 (XXIX) від 14 грудня 1974 року схвалила визначення агресії у збройній формі [1]. Але у другій половині ХХ століття з'явилися нові форми протистояння держав. Йдеться про опосередковані та гібридні війни, в яких присутня збройна складова, але агресор зберігає можливість правдоподібного заперечення своєї участі у конфлікті для уникнення міжнародно-правової відповідальності. Так частина g, статті 3 зазначеної резолюції передбачає агресію у формі «заслання ... озброєних банд, угруповань та іррегулярних сил або найманців» [1].

Говорять також про економічні, енергетичні, дипломатичні, психологічні, інформаційні війни. У більшості випадків до власне збройного конфлікту ці «війни» безпосередньо не відносяться, хоча і торкаються відповідних аспектів безпеки держав [2, 331].

Зауважимо, що спроби розширити трактування агресії мали місце: так при розробці проекту Уставу ООН делегація Бразилії пропонувала поправку, спрямовану на заборону застосування заходів економічного примусу; згодом, при підготовці резолюції Генеральної Асамблеї про визначення агресії відповідну пропозицію вносила Болівія. СРСР у 1953 р. при розробці в ООН визначення агресії запропонував проект, який охоплював такі її форми як економічна та ідеологічна [3, 116].

У частині ідеологічного втручання, запропонованого СРСР проекту визначення, держава вважається такою що вчинила акт ідеологічної агресії, якщо вона «а) заохочує пропаганду війни; б) заохочує пропаганду застосування атомної, бактеріологічної, хімічної та інших видів зброї масового враження; в) сприяє пропаганді фашистсько-нацистських поглядів, расової та національної винятковості, ненависті та зневаги до інших народів» [2, 337]. На думку І.І. Лукашука, ця пропозиція щодо ідеологічної агресії носила пропагандистський характер. Пропаганда певних ідей та поглядів забороняється спеціальними нормами міжнародного права [3, 116].

Однак, інформаційний (ідеологічний) вплив може стосуватись не лише заборонених міжнародним правом ідей та поглядів, і тим не менш призводити до негативних соціальних та економічних наслідків. Такий інформаційний вплив на населення іноземної держави є порушенням принципу невтручання у внутрішні справи держави. Однак конкретизуючі міжнародні норми, пов'язані із заборонаю інформаційного втручання, у міжнародному праві відсутні [2, 337]

Стосовно такого впливу особливе значення мають засоби такого впливу. Вони можуть знаходитись як на території держави, так і поза її межами. Стосовно першої групи держава може вжити заходів шляхом встановлення контролю над ЗМІ, а в другому випадку – ні. До другої групи належать теле- та радіомовлення, Інтернет. Наприклад, станом на 1953 рік (момент внесення пропозиції щодо заборони ідеологічної агресії) на територію СРСР російською та іншими мовами народів Радянського Союзу віщали ВВС, «Голос Америки», «Радіо Канада», «Радіо Ватикану», «Звільнення від більшовизму» (згодом «Радіо Свобода») та «Німецька хвиля». СРСР намагався захиститись від «ворожих голосів» постановкою радіоперешкод, але ефективність такого заходу не перевищувала 40-60% [4].

Виникнення Інтернету перевело «інформаційно-ідеологічні» війни у нову якість, коли дуже складно проконтролювати джерело впливу. Але припущення, що з появою Інтернету теле- радіомовлення як інструмент інформаційно-ідеологічної агресії втратить своє значення не підтверджується практикою. Опосередкованим доказом ефективності ЗМІ як засобу дестабілізації держав є ультиматум, висунутий чотирма арабськими країнами Катару. Першим з тринадцяти пунктів зазначеного ультиматуму є припинення діяльності теле-радіохолдингу Аль-Джазіра та усіх його підрозділів [5].

Події «Арабської весни» 2011 року інколи називають революціями епохи «Фейсбуку» та «Твіттеру» [6, 3]. Дійсно, учасники антиурядових акцій часто координували свою діяльність через соціальні мережі. Але вибуху громадських протестів передувала тривала інформаційно-ідеологічна підготовка. Звісно, далеко не всі матеріали, розміщені Аль-Джазірою є підривними та «фейковими». Переважна більшість контенту цього телеканалу має цілком нейтральний характер, що робить його популярним в арабомовному середовищі. Частина новин подаються за принципом: «говорити правду, лише правду, але не всю». Інтернет мемом стало повідомлення Аль-Джазіри, про вбивство ізраїльськими поліцейськими «ще одного палестинського підлітка», при цьому телеканал умовчав той факт, що цей підліток зарізав двох чоловіків і поранив жінку.

Крім поступового (та деякою мірою прихованого) ідеологічного впливу, Аль-Джазіка може працювати і як фабрика неприхованої пропаганди та дезінформації. Деякою мірою це схоже на діяльність

«сплячого осередку», який активізується у потрібний момент. Так, з першого дня заворушень у Лівії, Аль-Джазіра повідомляла про «мирних протестуючих», «звірства режиму», «чорношкірих найманців», «згвалтування», про перехід на бік протестуючих окремих осіб та цілих міст [7].

Зауважимо, що інформаційна кампанія проти режиму Муаммара Каддафі була спрямована як населення Лівії, так і на населення третіх країн і мала на меті дискредитувати лівійський режим в очах світової громадськості. Як зазначають фахівці, прямі заборони на такі дії у міжнародному праві відсутні, хоча вони в повній мірі можуть вважатись інформаційною війною [2, 338].

Цікаво, що прізвисько «шалений пес пустелі» М.Каддафі отримав від Рональда Рейгана ще 1986 року, коли США готували інформаційне підґрунтя для бомбардування Лівії. Кампанія у західній пресі легітимізувала цей акт військової агресії (частина b статті 3 Резолюція Визначення агресії) в очах західної громадськості. Але бомбардування палаців М.Каддафі призвело лише до загибелі малолітньої дочки Муаммара Ханни. Повалити лівійський режим (як це було зроблено у 2011 році) було не можливо без попередньої інформаційної обробки населення самої Лівії та інших арабських країн. На 1986 рік у США та їх союзників (в тому числі серед арабських країн) ще не було достатньої інфраструктури для ведення ефективної інформаційно-психологічної війни проти Лівії.

Створена за наказом еміра Катару 1996 року Аль-Джазіра є непоодиноким прикладом інвестицій в інфраструктуру, яка може бути використана для здійснення інформаційно-ідеологічного впливу. У 2003 році для протидії Аль-Джазірі в арабомовному інформаційному просторі інвестори з ОАЕ, Саудівської Аравії та Кувейту засновали телеканал Аль-Арабія. Урядом Російської Федерації у 2005 році було засновано телеканал Russia Today (RT), який уже у 2008 році продемонстрував свою ефективність при висвітленні конфлікту у Південній Осетії. Загострення відносин між Російською Федерацією та країнами НАТО, особливо з початком конфлікту на Сході України, призвело до появи каналу «Настоящее время», як спільного проекту «Радіо Свобода» та «Голосу Америки».

Характерно, що у Російській Федерації немає ЗМІ, які б віщали мовами колишніх радянських республік. Але це і не потрібно поки у цих країнах залишається російськомовна аудиторія, яка дивиться

державні російські телеканали. В свою чергу, щоб не втратити цю частину своєї аудиторії, російське телебачення присвячує непропорційно велику увагу висвітленню подій на просторі колишнього СРСР.

Для захисту від російської інформаційної агресії Україна забороняє на своїй території віщання російських телеканалів, діяльність російських соціальних мереж та Інтернет-компаній. Зауважимо, що ефективність таких заходів не перевищує ефективності радянських «глушилок». Російські телеканали віщають через супутники, через Інтернет, блокування російських соцмереж можна легко обійти. В сучасному світі, навіть Саудівська Аравія з її релігійною поліцією та Північна Корея з її блокуванням Інтернету не можуть повністю захистити себе від інформаційного впливу із зовні.

Таким чином, саме Інтернет та супутникове телебачення є найзручнішою інфраструктурною базою для інформаційно-ідеологічної агресії. Але щоб скористатись її можливостями, агресор має проникнути своїми інформаційними ресурсами на територію «жертви» та третіх країн, тобто прокласти інфраструктуру другого порядку. Таке проникнення дає можливість здійснювати «холодну» інформаційне втручання або, у разі потреби, в комплексі з іншими видами агресії (збройною, економічною тощо).

Список використаних джерел

1. Определение агрессии. Утверждено резолюцией 3314 (XXIX) Генеральной Ассамблеи от 14 декабря 1974 года [Электронный ресурс] / Генеральная Ассамблея ООН. — Режим доступа: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/aggression.shtml.
2. Короткий Т.Р., Коваль Д.А. Понятие информационной войны в международном праве // Альманах международного права. — 2010. — № 2. — С.331-343.
3. Лукашук И.И. Право международной ответственности. — М.: Волтерс Клувер, 2004. — 160 с.
4. Радиодиверсия провалилась. «Вражеские голоса» прекращают эфирное вещание и уходят в Сеть [Электронный ресурс] // Lenta.ru. — 2011. — 21 июня. — Режим доступа: <https://lenta.ru/articles/2011/06/20/radio/>

5. Qiblawi T., Register L. Qatar told to close Al Jazeera, reduce Iran ties in list of demands [Electronic resource] / Tamara Qiblawi and Larry Register // CNN. — 2017. — June 24. — Mode to access: <http://edition.cnn.com/2017/06/23/middleeast/gulf-nations-qatar-demands/index.html>.
6. Васильев А.М. Цунами революций // Азия и Африка сегодня. — 2011. — № 3. — С. 2-18.
7. Татаки Д.Д., Татаки А.О. Информационный фронт «гибридной войны»: ливийский вариант // Михаило-Архангельские чтения: Материалы X международной научно-практической конференции, 18 ноября 2015 г. — Рыбница: ОАО «Рыбницкая типография», 2015. — С.232-235.

Рассмотрено определение агрессии в международно-правовых актах и варианты расширения этого понятия за счёт информационной агрессии. Проанализирован опыт использования электронных СМИ и Интернета для дестабилизации государств. Определены инфраструктурные предпосылки информационно-идеологической агрессии

Ключевые слова: агрессия, информационно-идеологическая агрессия, идеологическое влияние

The definition of aggression in international legal acts and options for expanding this concept through information aggression are considered. The experience of using electronic media and the Internet for destabilizing states has been analyzed. Infrastructure prerequisites for information and ideological aggression are defined

Keywords: aggression, information-ideological aggression, ideological influence

УДК 130.2: 316.324.8

О.В. Гегечкори, Л.П. Непіпенко

РЕЛІГІЙНА СКЛАДОВА СВІТОГЛЯДНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДІ

Висвітлюються особливості та обумовленість стану релігійної складової світоглядної культури молоді України зовнішніми і внутрішніми чинниками сучасних трансформацій.

Ключові слова: світоглядна культура, релігія, трансформаційні процеси.